

Internacionalizacija sistema stručnog obrazovanja i obuke na Zapadnom Balkanu

Rezultati projekta i opšti zaključci za zajedničko razmatranje o počecima obrazovne mobilnosti u zemljama Zapadnog Balkana

"Podrška obrazovanju i potencijalu mladih ljudi na Balkanu ključna je za dalji razvoj regije i preduvjet je za mirni suživot i pomirenje."
COM (2018) 65 final, Zapadni Balkan

"Internacionalizacija nije sama po sebi svrha. To je sredstvo za pripremu studenata za učenje, život i rad u interkulturalnom društvu i međunarodnom tržištu rada."
NUFFIC, Holandska organizacija za internacionalizaciju u obrazovanju

1. Uvod

2. Sažetak projekta

3. Partnerstvo

- 3.1. Uniser socijalna kooperacija
- 3.2. EfVET
- 3.3. Da Vinci koledž
- 3.4. SEPR
- 3.5. MCAST
- 3.6. INCOMA
- 3.7. ZNI
- 3.8. MODE
- 3.9. Privredna i industrijska komora Srbije
- 3.10. Albanian Skills
- 3.11. Privredna komora Crne Gore
- 3.12. IUS Centar za cjeloživotno učenje u Bosni i Hercegovini
- 3.13. Prishtina REA
- 3.14. Nacionalni centar za razvoj inovacija i poduzetničkog učenja

4. Sprovedene aktivnosti

- 4.1. Mobilnost učenika sa Zapadnog Balkana
- 4.2. Mobilnost nastavnika i osoblja sa Zapadnog Balkana
- 4.3. Obuke i nastavni zadaci
- 4.4. Transverzalne aktivnosti

5. Glavni rezultati

- 5.1. Program mobilnosti studenata
- 5.2. Razvoj kapaciteta osoblja
- 5.3. Integracija sistema i razvoj mreže Evropske unije

6. Metodologija

7. Utjecaj

8. Zaključci i preporuke

9. Prilozi

- 9.1. PRILOG I: Najbolje prakse i priče o uspjehu
- 9.2. PRILOG II: Gantt projekat
- 9.3. PRILOG III: Primjer sporazuma o učenju
- 9.4. PRILOG IV: Primjer programa mobilnosti nastavnika (Posmatranje posla)
- 9.5. PRILOG V: Primjer programa mobilnosti nastavnika (Ljetna škola)
- 9.6. PRILOG VI: Primjer programa mobilnosti nastavnika (Uniser nastavnička sedmica)
- 9.7. PRILOG VII: Primjer programa zadatka obuke

1. Uvod

Internacionalizacija sistema stručnog obrazovanja i obuke (VET) na Zapadnom Balkanu dobija sve veću pažnju na dnevnom redu Berlinskog procesa. Strategijski značaj podrške mobilnosti učenika i osoblja u Zemljama proširenja prepoznat je u komunikaciji Evropske komisije "*Vjerodostojna perspektiva proširenja i pojačani angažman EU-a sa Zapadnim Balkanom*"¹, gdje se citira:

"Treba pružiti dodatnu podršku obrazovanju, posebno stručnom obrazovanju i obuci (...). Fondovi Erasmus + će biti udvostručeni kako bi se za još više mladih građana Zapadnog Balkana omogućilo da studiraju i steknu iskustvo u EU-u, čime se dalje razvija ekonomska održivost i promovišu zajedničke vrijednosti."

*Pilot poziv "Pilotni program VET mobilnosti za Zemlje proširenja i Afriku"*² objavljen je na jesen 2018. godine od strane Evropske komisije s općim ciljem doprinosa poboljšanju i modernizaciji VET sistema u Zemljama proširenja i Africi. Konkretno, poziv je imao za cilj promovisanje mobilnih aktivnosti za poboljšanje vještina i kompetencija VET nastavnika, učenika i menadžera te unapređenje mogućnosti zapošljavanja mladih studenata jačajući veze između VET-a i tržišta rada.

U okviru ovog poziva, projekat "Internacionalizacija sistema stručnog obrazovanja i obuke (VET) na Zapadnom Balkanu" (INTERVET WB) omogućio je saradnju 14 organizacija koje se bave VET-om iz 14 zemalja (među kojima su svih 6 zemalja sa Zapadnog Balkana) kako bi se postavili temelji za rast kulture mobilnosti i evropske dimenzije učenja u ovim Zemljama proširenja.

Projekat se temelji na pretpostavci da bi, kako bi se mobilnost pretvorila u stvarnost u ovim zemljama, bilo potrebno uvesti "kulturu obrazovne mobilnosti" koju je Evropa razvila od lansiranja programa Erasmus u osamdesetim godinama. Posebno je važno informisati VET nastavnike i direktore škola o obrazovnoj mobilnosti i povećati njihove kompetencije u planiranju i upravljanju procesima mobilnosti.

Polazeći s tog gledišta, projekat INTERVET WB provodio se od januara 2020. do oktobra 2023. godine, uključujući mogućnost mobilnosti za 426 učenika i 165 članova osoblja sa Zapadnog Balkana, istovremeno gradeći osnove za "sistem mobilnosti" koji bi omogućio da ova prilika bude održiva na duži vremenski period u svim ovim zemljama.

---

¹ COM(2018) 65 final

² EAC/S34/2018

³ EAC 2019-0571 INTERVET WB

Ovaj dokument ima za cilj podijeliti glavne rezultate i saznanja projekta koji bi mogli doprinijeti dodatnoj vrijednosti trenutnom razmatranju o internacionalizaciji sistema stručnog obrazovanja i obuke (VET) na Zapadnom Balkanu u okviru perspektive proširenja.

Ovaj dokument počinje sa sažetkom projekta (poglavlje 2), kratkim opisom projekta koji sumira glavne elemente, i prezentacijom partnerstva (poglavlje 3), detaljnim opisom svih partnera uključenih u projekat. Četvrto poglavlje posvećeno je opisu sprovedenih aktivnosti, a peto poglavlje prikazuje glavne rezultate. Metodologija koja je usvojena opisana je u poglavlju 6, dok se utjecaj analizira u poglavlju 7. Najbolje prakse i priče o uspjehu (poglavlje 8) fokusiraju se na neke od istaknutih trenutaka projekta u smislu iskustava sudionika, održivosti projekta i širenje. Posljednje poglavlje (poglavlje 9) posvećeno je ključnim lekcijama i preporukama za Evropsku komisiju i praktičare u VET-u koji žele dalje razvijati svoju saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana.

2. Sažetak projekta

Projekat INTERVET WB predstavlja "Internacionalizaciju sistema stručnog obrazovanja i obuke (VET) na Zapadnom Balkanu" i bio je finansiran 2019. godine od strane Evropske komisije u okviru poziva *"EAC/S34/2018, Pilotni program VET mobilnosti za Zemlje proširenja i Afriku"*.

Ova inicijativa omogućila je saradnju osam organizacija koje se bave VET-om u nekim zemljama Evropske unije (Belgija, Francuska, Italija, Malta, Nizozemska, Poljska, Slovenija, Španija) i šest organizacija iz nekoliko zemalja proširenja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija) gotovo četiri godine, od januara 2020. do oktobra 2023. godine.

Opći cilj projekta INTERVET WB bio je poboljšati kvalitetu VET usluga u šest zemalja Zapadnog Balkana kako bi se poboljšala mogućnost zapošljavanja mladih ljudi organizovanjem mobilnosti učenika i osoblja. Tokom implementacije svake aktivnosti projekta, fokus je bio na stvaranju sistema koji bi ovoj prilici omogućio održivost na duži period.

Zbog izbijanja Covid-19, koji se naglo proširio tokom prve godine projekta, sve predviđene aktivnosti nisu sprovedene onako kako su bile zamišljene zbog ograničenja putovanja i problema povezanih sa vakcinacijom. Bez obzira na to, uz neke prilagodbe u formi i vremenskom okviru, svi opći rezultati su postignuti s pozitivnim utjecajem na sve uključene partnere.

Kako bi se postigao opći cilj, projekat se usredotočio na dva glavna tipa međusobno povezanih aktivnosti: mobilnost učenika u VET-u i izgradnju kompetencija osoblja u VET-u. Glavna aktivnost projekta, mobilnost učenika VET-a, omogućila je da 426 studenata iskuse tristo sedamdeset dvije (372) kratkoročne mobilnosti i pedeset četiri (54) dugoročne mobilnosti, provodeći jedan (1) ili tri (3) mjeseca u evropskim firmama smještenim u Italiji, Francuskoj, Španiji, Sloveniji ili Poljskoj za stažiranje, obogaćujući njihove obrazovne puteve međunarodnim i radnim iskustvima.

U isto vrijeme, 184 nastavnika i osoblja VET-a uključeni su u međunarodne prilike za razvoj kapaciteta. Organizovane su različite vrste aktivnosti usmjerene na nastavnike i osoblje u stručnom obrazovanju i obuci kako bi se osposobili za upravljanje mobilnošću studenata na Zapadnom Balkanu i podržali razvoj novih vještina, kompetencija i znanja putem razmjene iskustava i međusobnog učenja s praktičarima iz EU-a. Posebno su se nastavnici i osoblje sa Zapadnog Balkana uključili u: 3 kruga mobilnosti za posmatranje posla u EU, 3 ljetne škole, 3 seminara tematskih timova EfVET-a i događaj obuke u sklopu Uniser nastavničke sedmice.

Osim toga, organizovane su 33 obuke i nastavni zadaci, u kojima je osoblje Uniser-a posjetilo sve zemlje Zapadnog Balkana kako bi obučili nastavnike, direktore škola i administrativno osoblje VET škola kako planirati i sprovesti projekte mobilnosti i podržati ih u pripremi za odlazak učenika VET-a.

Tokom cijelog projekta, transverzalne aktivnosti, koje se odnose na upravne aspekte projekta, uključivale su sve partnere.

Zahvaljujući sprovedenim aktivnostima postignuta su tri glavna rezultata:

- Razvijena, testirana i integrirana mobilnost učenika VET-a, nedavno diplomiranih studenata i osoblja u organizaciji VET-a, i prilagođena karakteristikama područja Zapadnog Balkana.
- Poboljšane su kompetencije osoblja u organizaciji VET-a u oblastima prekogranične mobilnosti, internog upravljanja i administracije, planiranja i metode nastave sektorskih predmeta.
- Povećana je integracija i interakcija različitih komponenti sistema VET-a na Zapadnom Balkanu i razvijena saradnja sa nekoliko evropskih organizacija VET-a.

Zahvaljujući INTERVET WB, došlo se do 278 pružatelja VET usluga iz svih 6 zemalja Zapadnog Balkana, koji su sada aktivni akteri u procesu stvaranja kulture obrazovne mobilnosti.

Tokom 4 godine rada zajedno, partnerske organizacije su proširile svoju mrežu partnera u inostranstvu i učvrstile svoju saradnju razvijanjem nekoliko novih projekata i kolaboracija koje će osigurati održivost programa mobilnosti, čak i nakon završetka projekta.

3. Partnerstvo

Partnerstvo je pažljivo izgrađeno na osnovu ciljeva i očekivanih rezultata Projekta i uključivalo je EU partnere prema prethodnoj i uspješnoj saradnji u Erasmus+ projektima, uglavnom KA1 i KA2.

U Evropi, partnerstvo je bilo sastavljeno od 3 pružatelja VET-a (SEPR, MCAST Koledž i ROC Da Vinci) koji se smatraju vrhunskim zbog svojih dobrih praksi u oblasti učenja na radnom mjestu i obrazovne mobilnosti, 4 pružatelja mobilnosti (UNISER, INCOMA, MODE, ZNI), organizacija specijaliziranih za implementaciju visokokvalitetnih iskustava mobilnosti VET-a, i 1 EU mreža VET organizacija (EfVET).

Na Zapadnom Balkanu, partneri su uključivali 2 poslovna aktera - Privrednu i Industrijsku komoru Srbije i Privrednu komoru Crne Gore -, 1 privatni univerzitet - IUS Centar za cjeloživotno učenje u Bosni i Hercegovini - i 3 NVO-a koje podržavaju stručno obrazovanje i obuku - Prishtina REA (Kosovo), Nacionalni centar za razvoj inovacija i poduzetničkog učenja (Republika Sjeverna Makedonija), Albanian Skills (Albanija).

Partneri na Zapadnom Balkanu pažljivo su odabrani kako bi se uključili ne samo pojedini pružatelji stručnog obrazovanja i obuke po zemljama, već i organizacije koje su sposobne dosegnuti i uključiti stručne škole iz cijele zemlje u akcije mobilnosti. Ova uloga multiplikatora osigurala je veći utjecaj i efekat kaskade u pogledu izgradnje kapaciteta i razvoja osoblja. Štoviše, uključivanje sudionika koji predstavljaju svijet biznisa osiguralo je stvarnu povezanost s potrebama tržišta rada.

	EU PARTNERI								
	Uniser	Incoma	SEPR	Mode	ZNI	Da Vinci	Efvet	MCAST	UKUPNO
Država	Italija	Španija	Francuska	Poljska	Slovenija	Nizozemska	Belgija	Malta	
Učenici kratkoročne mobilnosti (domaćini)	100	96	53	71	91	0	0	0	411
Učenici dugoročne mobilnosti (domaćini)	20	20	7	7	0	0	0	0	54
Ukupan broj mobilnosti učenika koji su bili domaćini.	120	116	60	78	91	0	0	0	465
Ukupan broj mobilnosti osoblja koji su bili domaćini.	40	14	38	0	0	74	0	42	208

	PARTNERI SA ZAPADNOG BALKANA						
	CCIS	Albanian skills	CEM	IUS	Pristhina Rea	NCDIEL	UKUPNO
Država	Srbija	Albanija	Crna Gora	Bosna i Hercegovina	Kosovo	Sjeverna Makedonija	
Škole uključene u projekat	89	48	23	32	63	23	278
Broj ukupnih mobilnosti učenika	101	107	49	88	49	71	465
Broj ukupnih mobilnosti osoblja	32	32	33	31	48	32	208

3.1. Uniser socijalna kooperacija

Projekat je osmislila i njime upravljala Uniser socijalna kooperacija (Bolonja, Italija), neprofitna organizacija sa sjedištem u Italiji, koja ima ogranke u Španiji i Poljskoj, a podržava internacionalizaciju obrazovnih i stručnih pružatelja od 1998. godine. Zahvaljujući svojim 25 godina iskustva u upravljanju projektima mobilnosti učenja u okviru programa EU, Uniser je razvio model upravljanja i IT platformu (Moving Generation) koja olakšava uključivanje VET pružatelja koji inače ne bi imali pristup ovim inicijativama zbog nedostatka vremena, resursa ili kompetencija svog osoblja.

Ideja projekta Intervet WB bila je prenijeti ovaj uspješan model i alate, koji se neprestano poboljšavaju i ažuriraju, na zemlje izvan EU, uključivanjem partnera sa Zapadnog Balkana koji su sposobni uključiti stručne centre iz cijele zemlje kako bi proširili utjecaj i osigurali održivost projekta.

Unutar projekta, Uniser je ugostio 120 studenata u obrazovnoj mobilnosti, 40 nastavnika i članova osoblja za aktivnosti izgradnje kapaciteta i poslao svoje osoblje u sve zemlje

Zapadnog Balkana kako bi obavili 30 nastavnih i obučavajućih zadataka kako bi podržali lokalne organizacije u pripremi i upravljanju mobilnosti.

3.2. EfVET

EfVET (Brisel, Belgija) je evropska krovna organizacija tehničkih i stručnih pružatelja obrazovanja i obuke iz 26 zemalja programa Erasmus+. EfVET direktno predstavlja stavove svojih članova o pitanjima vezanim za stručno obrazovanje i obuku svim institucijama i tijelima Europske unije i sudjeluje u svim odgovarajućim procesima savjetovanja. EfVET nudi mrežu za profesionalce kako bi se potaknulo povezivanje između istraživača, poslovnih ljudi i praktičara u području stručnog obrazovanja i obuke te cjeloživotnog učenja.

U razdoblju od 2019. do 2024. godine, EfVET je imao za cilj poticanje prekograničnih partnerstava VET pružatelja, podržavajući razmišljanje i aktivno uključivanje VET pružatelja u evropske politike i promovisanje svijesti i implementacije evropskih politika o stručnom obrazovanju i obuci na nacionalnoj i regionalnoj razini.

Glavna dodatna vrijednost koju je EfVET donio projektu bila je u smislu umrežavanja i širenja. Konkretno, između ostalog, EfVET je imao za cilj promovisati kvalitetu, relevantnost i privlačnost stručnog obrazovanja i obuke te poticati međunarodnu saradnju putem sudjelovanja nastavnika sa Zapadnog Balkana na konferencijama Tematskog tima EfVET-a o "Internacionalizaciji i obrazovnoj mobilnosti". Ovi sastanci su organizovani svake godine i bili su izvrsna prilika za izgradnju kapaciteta i umrežavanja svih sudionika.

3.3. Da Vinci Koledž

Da Vinci Koledž (Dordrecht, Nizozemska) je regionalni VET koledž koji nudi veliki izbor srednjoškolskih stručnih programa u različitim granama (Tehnologija i mediji, Poslovne studije i Poduzetništvo, Zdravlje i Njega), zajedno sa obukom i edukacijom za odrasle (u firmama) za oko 7000 studenata. Da Vinci Koledž je centar znanja i stručnosti za inovativno i inspirativno stručno obrazovanje i obuku, istražujući inovativna i kreativna rješenja za trenutne i buduće izazove tržišta rada.

Da Vinci Koledž bio je angažiran kao domaćin osoblju VET škola sa Zapadnog Balkana za Ljetnu školu i aktivnosti posmatranja poslova, kao i u organizaciji konferencije Tematskog tima EfVET-a za 2021. godinu, održane online zbog putnih ograničenja koja su još uvijek bila na snazi zbog pandemije Covid-19.

3.4. SEPR

SEPR (Lion, Francuska) je centar za stručnu obuku osnovan 1864. godine. To je neprofitna organizacija koja upravlja sa 5 različitih obrazovnih organizacija: jednom stručnom srednjom školom sa 600 redovnih studenata, 2 centra za obuku pripravnika sa 2800 studenata, jednom privatnom srednjom školom sa 150 studenata, i jednom institucijom za cjeloživotno učenje koja prima 150 odraslih. SEPR nudi 110 nastavnih planova i programa u 6 različitim poljima.

Skoro 30 godina, SEPR je razvio proaktivnu politiku evropske mobilnosti i otvorenosti prema svijetu s konkretnim ciljem da svakom učeniku pruži priliku za profesionalno i lično iskustvo u inostranstvu i da uključi evropsku dimenziju u svoj obrazovni put promovišući mobilnost nastavnog i nenastavnog osoblja.

Unutar projekta, SEPR je ugostio nastavnike i osoblje sa Zapadnog Balkana za iskustvo posmatranja poslova zahvaljujući svom višegodišnjem iskustvu u pružanju prilika za učenje, međusobnu profesionalnu i kulturnu razmjenu. Osim toga, SEPR je također bio domaćin konferencije Tematskog tima EfVET-a za 2022. godinu, usmjerene na internacionalizaciju, inkluziju i održivost.

Na kraju, ali ne manje važno, SEPR je ugostio 60 učenika iz šest zemalja Zapadnog Balkana i organizovao za njih prakse u Lionu.

3.5. MCAST

MCAST (Paola, Malta) je najveća stručna institucija na Malti i nudi programe u različitim granama za oko 6.700 redovnih studenata i 5.000 odraslih vanrednih studenata tokom svake akademske godine. Misija koja vodi koledž i njegove zaposlenike je sljedeća:

"Osigurati univerzalno dostupno stručno i profesionalno obrazovanje i obuku s međunarodnom dimenzijom, odgovarajući na potrebe pojedinca i privrede".

Ovaj projekat predstavljao je za MCAST prvu priliku za saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana, a pridruživanje je bilo usmjereno na razvoj projekata saradnje i obogaćivanje. Kao pružatelj stručnog obrazovanja i obuke koji je nagrađen evropskim standardom kvalitete, sudjelovanje MCAST-a bilo je vrlo vrijedno jer je omogućilo da se podijeli iskustvo sa nastavnicima i profesionalcima iz sektora stručnog obrazovanja i obuke zemalja Zapadnog Balkana putem specijaliziranog posmatranja poslova. MCAST je također virtualno bio domaćin konferencije Tematskog tima EfVET-a za 2020. godinu, organizovane online zbog izbijanja pandemije Covid-19.

3.6. INCOMA

Incoma je agencija za obuku i istraživanje sa sjedištem u Sevilji (Španija) s velikim iskustvom u razvoju i koordinaciji međunarodnih projekata, uglavnom financiranih unutar okvira EU programa, posebno u područjima obrazovanja, obuke i istraživanja.

Glavna aktivnost Income je upravljanje projektima mobilnosti usmjerenim na studente, pripravnike i nastavnike, te se svake godine premješta otprilike 1.000 ljudi.

Unutar projekta, INCOMA se fokusirala na prihvatanje 116 studenata sa Zapadnog Balkana u svrhu njihove prakse te na organizovanje jedne od tri Ljetne škole za nastavnike i osoblje sa Zapadnog Balkana.

3.7. ZNI

ZNI (Maribor, Slovenija) je organizacija koja upravlja projektima mobilnosti za učenike stručnog obrazovanja i obuke, nezaposlene osobe i za firme kako bi im pomogla u razvoju njihovih ljudskih resursa. ZNI ima bogato iskustvo u razvoju i provedbi različitih međunarodnih projekata mobilnosti i razmjena. U okviru programa Erasmus+, ZNI je organizovao stručne prakse u inostranstvu za građane Slovenije i stručne prakse u firmama širom Slovenije za međunarodne kandidate.

ZNI dijeli zajedničku historiju i kulturu i na osnovu toga i međusobno razumijevanje sa Zapadnobalkanskim područjem. Nakon raspada Jugoslavije i dalje postoje ekonomske veze i saradnja između slovenskih i balkanskih firmi, te postoji historijski kontinuitet ljudi koji dolaze raditi u Sloveniju iz zemalja Balkana, također zbog manjih jezičkih barijera.

Zahvaljujući projektu, ZNI je ponudio 91 studentu sa Zapadnog Balkana kvalitetne stručne prakse u slovenskim partnerskim firmama.

3.8. MODE

Move and Develop Fondacija (Wroclaw, Poljska) je organizacija usmjerena na pružanje obrazovnih mogućnosti i poticanje mobilnosti među mladima i odraslima, s posebnim fokusom na pripremu korisnika za izazove tržišta rada. MODE ima sjedište u Wroclawu i aktivna je u 5 regija Poljske, saradjujući s školama kako bi mladim ljudima (oko 1000 svake godine) pružila obrazovne mobilne prilike u različitim sektorima.

MODE je ugostio 78 VET studenata sa zapadnog Balkana, od čega je 71 za kratkoročno iskustvo, a 7 za dugoročno.

3.9. Privredna komora i industrija Srbije

Privredna komora i industrija Srbije - PKIS (Beograd, Srbija) vodeće je poslovno udruženje u Srbiji. Najvažniji stubovi organizacije su: zastupanje interesa ekonomije pred Vladom Srbije i

drugim državnim organima i institucijama, podrška firmama kroz usluge, posredovanje i savjetovanje te internacionalizacija srpskog poslovanja kroz poboljšanje međunarodne ekonomske suradnje.

PKIS također aktivno sudjeluje u poboljšanju obrazovne politike i razvoju cjeloživotnog učenja. PKIS Centar za obrazovanje i dvostruko obrazovanje podijeljen je na dva odjeljenja. Prvi, Odjel za obrazovanje, odgovoran je za organizaciju poslovnih treninga stvorenih za poboljšanje kompetencija i vještina zaposlenika i menadžera. Drugi odjel, Odjel za Dvostruko obrazovanje i obrazovnu politiku, odgovoran je za formalne obrazovne aktivnosti, odnosno povezivanje poslovnih i formalnih obrazovnih sistema s ciljem uspostavljanja obrazovanja temeljenog na ishodima učenja u skladu s ekonomskim potrebama.

PKIS je bio uključen zbog svojih kontakata s otprilike 400 pružatelja stručnog obrazovanja i obuke u Srbiji te kontinuirane saradnje sa 80 srpskih škola za aktivnosti dvostrukog obrazovanja, djelujući kao most između sektora stručnog obrazovanja i poslovnog sektora. Zahvaljujući PKIS-u, 93 studenta i 32 člana osoblja iz Srbije sudjelovali su u inicijativama obrazovne mobilnosti.

3.10. Albanian Skills

Albanian Skills (Tirana, Albanija) je nezavisno albansko-švicarsko udruženje bez ekonomskih ciljeva koje vjeruje da uspješno funkcionisanje ekonomije znači prisutnost dobro obučenih i kvalificiranih stručnjaka, uz teoretski obrazovane akademike. Stoga je ova NVO imala za cilj promovirati vještine i time poboljšati prepoznavanje i status stručnog obrazovanja i obuke u albanskom društvu. U tu svrhu, Albanian Skills svake godine organizuje natjecanja u vještinama u Albaniji.

Albanian Skills sudjelovao je u ovom projektu nudeći 48 albanskih centara za stručno obrazovanje i obuku, s kojima saraduje u organizaciji natjecanja u vještinama, priliku za razvoj njihove međunarodne dimenzije i pripremu sadašnjih i budućih generacija radnika za suočavanje s modernim izazovima evropskog tržišta rada. Zahvaljujući Albanian Skills, 99 studenata i 32 člana osoblja iz cijele zemlje uključeno je u mogućnosti obrazovne mobilnosti.

3.11. Privredna Komora Crne Gore

Privredna Komora Crne Gore - PKCG (Podgorica, Crna Gora) je stručna organizacija koja obavezno okuplja sve komercijalne subjekte u Crnoj Gori. PKCG zastupa interese poslovne

zajednice putem zakonodavnih inicijativa prema vladinim tijelima i posvećuje se uvođenju standarda u firme kako bi povećala njihovu konkurentnost. U svakodnevnom kontaktu sa firmama, PKCG stiže općeniti pogled koji je koristan za identifikaciju obrazovnih potreba za stručnom radnom snagom i naprednim tehnologijama na kojima budući rast zavisi. PKCG je podržao provedbu projekta u Crnoj Gori uključujući 45 studenata i 33 člana osoblja, s ciljem prevladavanja postojeće razlike u vještinama i nesrazmjera između potražnje i ponude na tržištu rada, što je pogodilo članice PKCG-a u njihovim nastojanjima da prate evropske standarde pametnog, održivog i inkluzivnog rasta.

3.12. IUS Centar za cjeloživotno učenje u Bosni i Hercegovini

Međunarodni univerzitet u Sarajevu - IUS (Sarajevo, Bosna i Hercegovina) osnovan je 2004. godine od strane Fondacije za razvoj obrazovanja Sarajevo. Od svog osnivanja, Međunarodni univerzitet u Sarajevu bio je uključen u akademski razvoj regije, a kao dio važnosti koju pridaje etici "cjeloživotnog učenja", osnovao je IUS Life - Centar za cjeloživotno učenje kako bi podijelio svoje desetogodišnje iskustvo s ljudima iz svih faza i sfera života.

Počevši od akademske godine 2013-2014, IUS Life - Centar za cjeloživotno učenje ima za cilj pomoći osobnom i profesionalnom razvoju javnosti putem obrazovnih programa za javni i privatni sektor, škole, međunarodne organizacije i osobe, kao i privatne građane. Kako bi stvorio bolje obučenu radnu snagu i doprinio ekonomiji Bosne i Hercegovine, IUS Life - Centar za cjeloživotno učenje organizuje različite programe stručnog osposobljavanja i profesionalnog razvoja, kurseve stranih jezika i informatičku pismenost, certificirane programe i seminare.

IUS Centar za cjeloživotno učenje sudjelovao je u ovom projektu uključujući VET škole iz cijele zemlje i podržavajući ih u slanju 80 studenata i 31 članova osoblja.

3.13. Prishtina REA

Prishtina REA (Priština, Kosovo) osnovana je inicijativom Europske agencije za obnovu (EAO) 2001. godine kao dio Programa integrisanog razvoja MSP-a (Malih i Srednjih Preduzeća) Evropske unije za Kosovo. Smještena u Prištini, kao pružatelj usluga s najvećim iskustvom ekonomske izgradnje u Kosovu, Agencija podržava razvoj politika koje potiču ekonomski razvoj, razvoj zajednice, socijalnu integraciju i socijalnu inkluziju, istovremeno pružajući bogato iskustvo u dizajniranju i pružanju usluga za poticanje socijalno-ekonomske izgradnje i saradnje u partnerstvu. Prishtina REA ima certifikate ISO 9001:2015 i ISO

27001:2013, osiguravajući visoku razinu kvalitete i sigurnosti informacija u svim aspektima svog poslovanja. Prishtina REA uspjela je postati međunarodno priznati partner za inovacije, digitalne tehnologije i informacijske tehnologije s nacionalnim i međunarodnim ugovorima temeljenim na svojim postupcima osiguranja kvalitete.

Prishtina REA sudjelovala je u ovom projektu kako bi doprinijela razvoju stručnog obrazovanja i obuke na Kosovu, uključujući oko 50 pružatelja stručnog obrazovanja i obuke u projektne aktivnosti i omogućavajući im slanje 44 studenata i 48 članova osoblja u inostranstvo, potičući implementaciju iskustava obrazovne mobilnosti i stjecanje stručnosti koje trebaju biti integrirane u školsko obrazovanje.

3.14. Nacionalni centar za razvoj inovacija i poduzetničkog učenja

Nacionalni centar za razvoj inovacija i poduzetničkog učenja - NCRIPU (Skopje, Republika Sjeverna Makedonija) osnovan je u novembru 2009. godine uz financijsku podršku Austrijske Razvojne Saradnje (ARS) u Republici Sjeverna Makedonija.

Misija NCRIPU-a je promocija, podrška i razvoj inovacija i poduzetničkog učenja, s ciljem smanjenja nezaposlenosti kroz stvaranje novih inovativnih preduzeća i jačanje sektora malih i srednjih preduzeća (MSP-a) u Republici Sjeverna Makedonija.

Zahvaljujući NCRIPU-u, 65 studenata i 32 članova osoblja iz Republike Sjeverne Makedonije sudjelovali su u mogućnostima obrazovne mobilnosti, pomažući razvoju dosljednijeg i učinkovitijeg sistema tehničkog obrazovanja i obuke.

4. Sprovedene aktivnosti

Glavne aktivnosti projekta odnose se na pružanje iskustava obrazovne mobilnosti VET studentima koji odlaze u zemlje Evropske unije radi iskustva u radu, te za nastavnike i osoblje VET-a, uključeno u međunarodne mogućnosti izgradnje kapaciteta. Osim toga, popratne aktivnosti, povezane s upravnim aspektima projekta, uključivale su sve partnere tijekom trajanja projekta. Evo nekoliko detalja o glavnim sprovedenim aktivnostima.

4.1. Mobilnost učenika sa Zapadnog Balkana

Mobilnost učenika bila je srce projekta i uključila je ukupno 426 učenika iz cijelog Zapadnog Balkana.

Tokom trajanja projekta organizovane su 372 kratkoročne mobilnosti za učenike stručnog obrazovanja i obuke (VET) koji pohađaju kurseve za kvalifikaciju na razini EQF4 u šest ciljanih Zemalja proširenja. Sudjelovali su u tromjesečnim praksama u evropskim firmama smještenim u Italiji, Francuskoj, Španiji, Sloveniji ili Poljskoj. Svaku grupu učesnika pratila je osoba za pratnju (ukupno njih 39) koja ih je pratila tokom cijele mobilnosti. Ova iskustva omogućila su učenicima obogaćivanje svog obrazovnog puta dimenzijama međunarodnog i radnog učenja. Konkretno, ove prilike opremile su mlade ljude ključnim kompetencijama i stručnim kompetencijama koje će olakšati njihov prijelaz na tržište rada i njihov lični razvoj. Učenici su bili odabrani, pripremljeni i pratili su ih kvalificirani stručnjaci i mentorisali tokom njihovog iskustva i nakon povratka kući.

Osim toga, organizovana su 54 dugoročna iskustva učenja na radu u inostranstvu u trajanju od 3 mjeseca za VET učenike (EQF4 i EQF5). Učesnici su nedavno diplomirali unutar 12 mjeseci i studirali su u šest zemalja Zapadnog Balkana uključenih u projekat. Iskustva su koncipirana kao prirodna veza između obrazovanja i tržišta rada. VET učenici nastavljali su svoju obuku, obogaćivali svoj nastavni plan i program i stjecali profesionalne kompetencije koje su doprinijele razvoju lokalne ekonomije i olakšale njihov prijelaz na tržište rada.

	PKIS	Albanian skills	PKCG	IUS	Prishtina Rea	NCRIPU	UKUPNO
Kratkoročne mobilnosti učenika (uključujući pratnju)	90	88	45	75	46	67	411
Kratkoročne mobilnosti učenika (bez uključene pratnje)	82	80	41	67	41	61	372
Dugoročne mobilnosti učenika	11	19	4	13	3	4	54

Broj ukupnih mobilnosti učenika	101	107	49	88	49	71	465
--	-----	-----	----	----	----	----	------------

4.2. Mobilnost nastavnika i osoblja sa Zapadnog Balkana

Značajna sredstva i resursi usmjereni su na razvoj vještina, kompetencija i znanja osoblja pružatelja stručnog obrazovanja i obuke (VET) u Zemljama proširenja u vezi s temom mobilnosti i učenja na radu. Projekat je ostvario ovaj cilj kroz tri različite vrste mobilnosti usmjerene na osoblje VET-a sa Zapadnog Balkana.

Prva aktivnost usmjerena na osoblje VET-a u Zemljama proširenja sastojala se od posmatranja posla, što je omogućilo da 57 nastavnika i menadžera posjete tri izvrsnosti u oblasti VET-a u Europi tijekom 1 sedmice: SEPR u Francuskoj (novembar 2021.); Roc Da Vinci koledž u Nizozemskoj (april 2022.); i MCAST na Malti (oktobar 2022.). Zahvaljujući posmatranju posla, menadžeri i nastavnici su posmatrali neke od najboljih praksi u oblasti VET-a koje se primjenjuju u Europi. Učesnici su posjetili VET organizacije i proveli tri dana s osobljem i kolegama iz EU, radeći zajedno i razmjenjujući iskustva o programima, nastavnim planovima i programima,

metodologijama obuke i alatima, strategijama internacionalizacije i upravljanju projektima mobilnosti.

Druga aktivnost usmjerena na osoblje VET-a bila je sudjelovanje u 3 Ljetne škole na temu obrazovne mobilnosti. Ove obuke za nastavnike organizovali su Uniser (juni 2020.), Incoma (juli 2021.) i ROC Da Vinci Koledž (april 2022.) i omogućili su da 42 nastavnika i praktičara VET-a iz 6 zemalja Zapadnog Balkana budu obučeni o VET mobilnosti od predavača i stručnjaka u toj oblasti, istovremeno dijeleći dobre prakse sa sudionicima iz drugih zemalja EU. Zbog pandemije COVID-19, prva Ljetna škola organizovana je online i usmjerena je na pripremu nastavnika iz cijelog Zapadnog Balkana za upravljanje nadolazećim mobilnostima učenika, bez obzira na ovaj težak period.

Treća aktivnost usmjerena na osoblje VET-a bila je povezana s godišnjim seminarima tematskih timova Efveta. Lansirani 2018. godine, tematski timovi su skupine VET organizacija koje djeluju kao "istraživački centri" i tačke referentnosti za VET u 5 specifičnih područja: Škola-Industrija; Tehnologije i Industrija 4.0; Socijalna uključenost; Obrazovna Mobilnost i Internacionalizacija; Zajedničke Evropske Kvalifikacije; Učenje Omogućeno Tehnologijom.

Sudjelovanje VET nastavnika u godišnjim seminarima tematskih timova u području "Obrazovne Mobilnosti i Internacionalizacije" bilo je dio strategije izgradnje kompetencija

partnerstva, što je stvorilo prilike za uvođenje novih elemenata inovacije u zemljama Zapadnog Balkana.

Prva dva seminara tematskih timova, organizovan od strane MCAST-a u junu 2020. i od strane Da Vinci Koledža u maju 2021., održana su online zbog pandemije COVID-19. Treći seminar tematskog tima, organizovan u maju 2022. godine od strane SEPR-a uz podršku Efveta i Uniser-a, održan je u Lionu i uključio je 20 osoba s Zapadnog Balkana među 102 praktičara iz cijelog svijeta.

Također, zbog nemogućnosti putovanja tokom prva dva sastanaka tematskih timova, 24 člana osoblja i nastavnika sa Zapadnog Balkana pozvana su da sudjeluju na Uniser nastavničkoj sedmici u maju 2023., trodnevnom događaju posvećenom izgradnji kapaciteta i obuci nastavnika o Internacionalizaciji u Obrazovanju.

	Datum	Mjesto	Učesnici
I Posmatranje posla	Novembar 2021	Francuska	18
II Posmatranje posla	April 2022	Nizozemska	19
III Posmatranje posla	Oktobar 2022	Malta	20
I Ljetna škola	Juni 2020	Online	16
II Ljetna škola	Juli 2021	Španija	14
III Ljetna škola	April 2022	Nizozemska	12
I Tematski tim	Juni 2020	online	20
II Tematski tim	Maj 2021	online	43
III Tematski tim	Maj 2022	Francuska	22
Uniser nastavnička sedmica	Maj 2023	Italija	24
Ukupna mobilnost za učenje			208

4.2. Obuke i nastavni zadaci

Nisu sve mobilnosti osoblja bile usmjerene prema Evropskoj uniji. 33 obuke i nastavni zadaci doveli su osoblje Uniser-a u zemlje Zapadnog Balkana kako bi obučavali osoblje i učenike stručnih škola.

18 obuka bile su usmjerene na obuku nastavnika, direktora i administrativnog osoblja stručnih škola o tome kako planirati i sprovesti projekat mobilnosti te ih pripremiti za upravljanje nadolazećom mobilnošću učenika.

15 nastavnih zadataka omogućilo je jačanje pripreme prije odlaska učenika stručnih škola koju su pružali lokalni partneri.

Reformulacija aktivnosti usljed pandemije COVID-19 pretvorila je prvi krug od 6 obuka (21. maja i 24. juna 2020.) u online seminare uživo koji su bili raspoređeni tokom 6 dana, organizovani za svaku zemlju Zapadnog Balkana.

6 online zadataka za obuku
12 zadataka za obuku uživo
15 nastavnih zadataka
607 članova osoblja iz Zapadnog Balkana uključeno

4.4. Transverzalne aktivnosti

Pored implementacije osnovnih aktivnosti mobilnosti, partneri su radili na opštem upravljanju projektom. Za to su se koristile različite transverzalne aktivnosti koje su se odnosile na koordinaciju projekta, upravljanje kvalitetom, širenje i održivost i uključivale su sve partnere tokom trajanja projekta.

Posebno važnu ulogu u svim zadacima upravljanja projektom igralo je 5 prekograničnih sastanaka projektnih partnera: 1 početni sastanak (online, u junu 2020), 3 godišnja sastanka (Sarajevo, juni 2021; Beograd, mart 2022; Tirana, novembar 2022), 1 završni sastanak (Brisel, septembar 2023). Na ovim sastancima prisustvovali su predstavnici svih partnera koje su njihove organizacije imenovale kao "članove koordinacione grupe". Tokom sastanaka partneri su izvještavali o svojim postignućima na plenarnim izlaganjima, radili u grupama i diskutovali o organizaciji aktivnosti za naredne mjesec, rješavali administrativna i pitanja kvaliteta. Zbog pandemije COVID-19, početni sastanak održan u junu 2020. godine organizovan je online.

Ove transverzalne aktivnosti dovele su do razvoja nekoliko rezultata, uključujući:

- web stranicu projekta, koja sadrži blog na kojem su objavljena svjedočanstva kako učenika tako i nastavnika, kao i glavne vijesti projekta;
- promotivne video materijale koji se mogu koristiti i nakon završetka projekta kako bi se promovisala iskustva mobilnosti u zemljama Zapadnog Balkana;
- video smjernice kreirane s ciljem pružanja podrške i praktičnih sugestija organizacijama koje žele početi upravljati međunarodnim projektima mobilnosti;

- dio na platformi Moving Generation posvećenu projektu. Svi partneri uključeni u mobilnosti učenika i 98 učesnika koji su učestvovali u posljednjoj rundi odlazaka imali su pristup platformi i koristili su je kako bi razmijenili korisne informacije o svom iskustvu mobilnosti;

- vršnjačku recenziju, metodologiju koju su evropski partneri koristili kako bi izvršili suosjećajnu evaluaciju aktivnosti koje su sproveli partneri sa Zapadnog Balkana i njihovi VET konzorciji u okviru Zemalja proširenja.

5. Glavni rezultati

Osnovni cilj projekta, poboljšanje kvaliteta obrazovanja za stručno obrazovanje i obuku na Zapadnom Balkanu podržavanjem njegove internacionalne dimenzije i pružanjem prilika za obrazovnu mobilnost, postignut je putem aktivnosti opisanih u prethodnom poglavlju. U narednom pasusu ćete pronaći opis glavnih rezultata po ciljnim grupama:

5.1. Shema mobilnosti za studente

Inovativna shema mobilnosti prilagođena karakteristikama područja Zapadnog Balkana je razvijena, testirana i uključena u glavne tokove zbivanja. Mobilnosti su uključivale učenike stručnih škola i nedavne diplomante kako bi poboljšali ključne kompetencije i profesionalne vještine učenika, čime su ispunili prazninu između onih potrebnih lokalnom sektoru i olakšali njihov prelazak na tržište rada. Istovremeno, međunarodno iskustvo podiglo je svijest učenika stručnih škola o Evropskoj uniji, posebno u vezi sa konceptom cjeloživotnog učenja, društvom znanja i aktivnim građanstvom.

Kako bi se osigurala održivost sheme mobilnosti, pripremljen je alat za uspješno postavljanje mobilnih projekata koji sadrži najbolje prakse proizašle iz faze testiranja, i dostupan je svim praktičarima na Zapadnom Balkanu.

Također, analizirane su i razmatrane potrebe i karakteristike VET sistema svake zemlje koja šalje učenike. Konačna organizacija aktivnosti uzela je u obzir rezultate analize s ciljem razvoja budućeg sveobuhvatnog programa VET mobilnosti na Zapadnom Balkanu.

465 učenika sa Zapadnog Balkana koji su iskusili

mobilitnost učenja
278 škola za stručno obrazovanje i obuku (VET) sa Zapadnog Balkana uključeno
1 alat za upravljanje mobilnostima učenja

5.2. Podizanje kapaciteta osoblja

Kompetencije osoblja VET organizacija u oblastima prekogranične mobilnosti, kao i internog upravljanja i administracije, planiranja i metodologije nastave sektorskih predmeta poboljšane su putem obrazovne mobilnosti.

Ovo je bilo moguće zahvaljujući aktivnostima koje su usmjerene na osoblje i koje su imale za cilj susret i razmjenu između osoblja VET organizacija i pružatelja mobilnosti, povećavajući prilike za obuku na radnom mjestu za osoblje VET organizacija, s posebnim fokusom na upravljanju projektima mobilnosti, ECVET-u i inovativnim metodologijama za podučavanje sektorskih predmeta.

Ukupno je obuhvaćeno 278 VET pružatelja iz svih 6 zemalja Zapadnog Balkana i sada su aktivni akteri u procesu stvaranja kulture obrazovne mobilnosti.

278 škola za stručno obrazovanje i obuku (VET) sa Zapadnog Balkana uključeno
208 nastavnika i osoblja sa Zapadnog Balkana uključeno

5.3. Integracija sistema i razvoj mreže EU

Projekat je omogućio jačanje integracije i interakcije različitih komponenti VET sistema: škole, poslovni akteri, pružatelji mobilnosti i lokalne vlasti sarađivali su tokom cijelog trajanja projekta na lokalnom nivou. Nadalje, zahvaljujući projektu, partnerske organizacije iz evropskih zemalja i sa Zapadnog Balkana poboljšale su svoju saradnju, što im je omogućilo uspostavljanje mreže zainteresovanih strana koja je osigurala održivost shema mobilnosti, čak i nakon završetka projekta.

Konkretno, VET škole iz Srbije i Republike Sjeverne Makedonije - dvije zemlje u kojima je bilo moguće aplicirati za Erasmus + sredstva - aplicirale su za Erasmus projekte mobilnosti i nastavljaju slati svoje studente i osoblje u zemlje Evropske unije. S druge strane, partnerske organizacije iz Albanije i Bosne i Hercegovine odlučile su započeti razvoj inicijativa za

Internacionalizaciju kod kuće, tako što će ugostiti studente i osoblje iz zemalja Evropske unije (vidi Prilog 1).

6. Metodologija

Uniser ima 25 godina iskustva u upravljanju projektima mobilnosti u okviru programa Evropske unije, s opštim ciljem omogućavanja svim mladim ljudima da tokom svog obrazovnog puta imaju barem jedno iskustvo mobilnosti. Tokom godina, Uniser je razvio model upravljanja projektima mobilnosti i IT platformu (Moving Generation) koja olakšava učešće VET pružateljima koji ne bi mogli da pristupe ovim inicijativama zbog nedostatka međunarodne mreže, vremena, resursa ili kompetencija u svom osoblju. Uniser je posebno podržavao nekoliko VET škola u izradi i upravljanju Erasmus + aplikacijama koristeći "Pristup konzorcijima mobilnosti", u kojem su se nekoliko škola udružile zbog svoje oblasti ili geografskog područja, razvijajući jedinstvenu Erasmus + aplikaciju, kombinirajući svoje resurse i kontakte kako bi omogućile svojim studentima i osoblju da imaju koristi od iskustva obrazovne mobilnosti.

Ideja Intervet WB-a bila je prenijeti ovaj uspješan model na zemlje koje nisu članice EU, omogućavajući partnerskim organizacijama da steknu kompetencije za angažovanje VET centara širom zemlje i ponuditi njihovim studentima iskustva obrazovne mobilnosti na radu u inostranstvu, ali i da uključe svoje nastavnike i menadžere u aktivnosti izgradnje kapaciteta (praktično posmatranje poslova i razmjena najboljih praksi).

Kako bi razvili sistem shema mobilnosti, partnerstvo je krenulo od analize VET konteksta u svakoj zemlji Zapadnog Balkana, s posebnim fokusom na to kako je strukturiran, glavne karakteristike, izazove i zakone i propise koji reguliraju međunarodne mobilnosti (ako postoje). Polazeći od ove analize, partneri su otvorili zvanične komunikacijske kanale s lokalnim vlastima kako bi pronašli zakonski način za priznavanje iskustava mobilnosti unutar obrazovnog puta studenata.

Nakon analize i uspostavljanja prvog kontakta s institucijama, otvoreni su prvi pozivi za učesnike u zemljama slanja. Svaki partner sa Zapadnog Balkana promovisao je ovu priliku među VET školama u svojoj mreži i organizovao događaje kako bi školama objasnio nacionalni pravni okvir iskustava mobilnosti u okviru INTERVET-a.

Uniser, uz podršku svakog lokalnog partnera, brinuo se o selekciji i pripremi studenata i osoblja koji učestvuju u mobilnostima. Također, svaki lokalni partner bio je uključen u sve faze upravljanja mobilnošću, iskustvom kako voditi i pratiti studente, kako upravljati projektom i partnerstvom i kako se nositi sa svim dokumentima i administrativnim pitanjima. Zahvaljujući ovim godinama saradnje, pružatelji VET usluga u svakoj zemlji sada su u

kontakta i sposobni za saradnju. Znaju kako pripremiti i upravljati projektom, razvili su širu mrežu na lokalnom i međunarodnom nivou.

Kako bi se olakšalo organizacijama sa Zapadnog Balkana upravljanje aktivnostima mobilnosti i razmjena informacija sa svojom mrežom škola, kreiran je prostor unutar platforme Moving Generation koji partnerima omogućava:

- Planiranje tokova mobilnosti zajedno s partnerima koji će primiti studente;
- Online odabir učesnika;
- Dijeljenje informacija s učesnicima putem platforme;
- Dijeljenje informacija o budžetu i datumima mobilnosti sa partnerima koji će primiti studente;
- Čuvanje svih podataka o mobilnosti na sigurnom mjestu.

Moving Generation je korišten samo za posljednju rundu mobilnosti, ali je koristan alat koji će sve partnerske organizacije koristiti za svaki budući projekat mobilnosti, bilo da su finansirani putem Erasmus+ ili drugih sredstava.

Model konzorcija i razvijeni IT alati, koji se i danas poboljšavaju i ažuriraju, sada se koriste u svim zemljama Zapadnog Balkana i omogućavaju svake godine sve većem broju studenata iz oblasti VET-a sudjelovanje u životno važnim iskustvima mobilnosti širom Evrope.

7. Utjecaj

Zahvaljujući projektu, postignut je značajan utjecaj na učesnike aktivnosti mobilnosti (VET učenici i osoblje).

S aspekta studenata, mobilnost je utjecala na njihovu veću mogućnost zaposlenja i povećanu svijest o Europskoj uniji. Radna iskustva u inostranstvu pogodovala su stjecanju ključnih kompetencija i profesionalnih kompetencija. Konkretno, projekt je za sve sudionike bio važna prilika za stjecanje samopouzdanja i planiranje svoje budućnosti prema onome što su naučili tokom iskustva u inostranstvu.

Kratkoročne mobilnosti učenika:
Razvoj novih stručnih vještina: Prosječno 4,1 od 5
Razvoj novih ključnih kompetencija: Prosječno 4,3 od 5
Dugoročne mobilnosti učenika:
Razvoj novih stručnih vještina: Prosječno 3,5 od 5

Sa aspekta VET nastavnika i osoblja, stečene kompetencije obuhvataju upravljanje međunarodnim projektima mobilnosti, kao i planiranje i metodologiju podučavanja sektorskih predmeta. Važno je napomenuti da je ovo važan rezultat s obzirom na to da su uopćeno sve obuke bile na engleskom jeziku i da je postojala snažna jezička barijera za nastavnike i osoblje (posebno nastavnike stručnih predmeta).

Neposredno, projekat je donio važnu promjenu u VET sistemima zemalja Zapadnog Balkana uključenih u projekat. Ogromno ulaganje u aktivnosti izgradnje kapaciteta izazvalo je promjenu u početnoj situaciji za osoblje u oblasti VET-a na Zapadnom Balkanu.

---

⁴Samoocjena sudionika, konačni upitnik popunjen od strane 15 dugotrajnih sudionika i 192 kratkotrajna sudionika.

Stekli su znanje o svim aspektima mobilnosti: upravljanje projektima (KA1), integracija prekograničnih aktivnosti u svoju nastavnu metodologiju, kao i više znanja o programu Erasmus+, ECVET-u i njegovim alatima. Sve partnerske organizacije sa Zapadnog Balkana, u bliskom kontaktu s lokalnim i nacionalnim akterima i vlastima u oblasti obrazovanja, razvile su ekspertizu i kontakte za sprovedbu važnih inovacija u nacionalnim sistemima VET-a, ubrzavajući reformski proces koji se provodi kako bi se pridružile Evropskoj uniji.

Na kraju, ali ne manje važno, INTERVET WB je bio važan kamen temeljac za jačanje saradnje između Europe i zemalja Zapadnog Balkana u području VET-a.

8. Zaključci i preporuke

Sa sprovedbom ovog projekta, jedne od prvih inicijativa koja je testirala mobilnost učenja na Zapadnom Balkanu, i to istovremeno s izbijanjem pandemije COVID-19, bilo je izazovno, ali su istovremeno postignuti vrlo zadovoljavajući rezultati za sve sudionike i lokalne zajednice.

Ovo su ključne naučene lekcije koje želimo podijeliti:

a. Mobilnost izvan Europe: jako moćno sredstvo koje treba dalje razvijati

Prva važna tačka koju treba shvatiti jest velika potreba za obrazovnom mobilnošću i njen posljedični utjecaj na VET sisteme izvan Evropske unije. Svi partneri koji su već radili na Erasmus+ projektima primijetili su da ovakva iskustva donose ogromnu dodatnu vrijednost učesnicima i lokalnim zajednicama u zemljama Zapadnog Balkana (WB), koje nisu mogle koristiti programe kao što je Erasmus+.

Zahvaljujući ovim pozitivnim iskustvima, izrazito je izražen interes od strane VET škola na Zapadnom Balkanu koje žele poslati svoje učenike u inostranstvo na stažiranje. Međutim, s obzirom na to da su Nacionalne agencije za Erasmus+ prisutne samo u Srbiji i Sjevernoj Makedoniji, mnogima od njih je nemoguće uključiti se u program kao organizacijama koje šalju učenike. Iz tog razloga željeli bismo predložiti ubrzanje procesa stvaranja Nacionalnih agencija u svim zemljama Zapadnog Balkana, kako bismo omogućili svim školama na Zapadnom Balkanu da lako sarađuju sa evropskim školama i podržale stvaranje evropskog identiteta i osjećaja pripadnosti.

b. Stručno obrazovanje i obuka (VET) naspram mobilnosti visokog obrazovanja (HE): obratite pažnju na budžet

Još jedna važna lekcija koja proizlazi iz upravljanja projektom odnosi se na budžet. Za izračun dnevnica za izdržavanje učenika u pilot projektima, Komisija je odlučila koristiti sistem sličan onome koji se koristi za izračunavanje stipendija za visoko obrazovanje u okviru programa Erasmus+, što je rezultiralo stipendijama za izdržavanje koje su 25-30% manje od onih koje se koriste za VET mobilnosti u zemljama EU.

Međutim, ovaj sistem ne uzima u obzir da su studenti koji sudjeluju u projektima učenici stručnih škola, a ne visokog obrazovanja, pa su mlađi i manje samostalni od studenata visokog obrazovanja i trebaju značajnu podršku u organizaciji svog stažiranja u inostranstvu. Osim toga, često dolaze iz teških životnih okolnosti i dolaze iz zemalja s nepovoljnim kursom razmjene, pa ih njihove porodice ne mogu mnogo finansijski podržavati.

Iz svih ovih navedenih razloga a u cilju osiguranja jednakog pristupa ovakvom iskustvu, preporučujemo da se u budućim pozivima koristi sistem dnevnica za VET, a ne sistem dnevnica za Visoko obrazovanje.

Da zaključimo, INTERVET WB projekat je donio važan doprinos u sadnji sjemena kulture obrazovne mobilnosti u zemljama Zapadnog Balkana. Ova mala sjemena brzo će rasti, cvjetati i širiti svoju sposobnost obogaćivanja, inovacije i povezivanja, unapređujući ekonomski razvoj i promovirajući zajedničke vrijednosti širom Zemalja proširenja.